

zelfde gepoogd met de organisaties van arbeiders, ondernemers, advocaten, ingenieurs, medici, tandartsen, enz. Het resultaat was dat alle besturen aftraden en nagenoeg alle leden hun lidmaatschap neerlegden. Ook de verdere ontwikkeling in Noorwegen¹ moet het aan Seyss-Inquart duidelijk hebben gemaakt dat de vorming van een regering-Mussert Nederland in rep en roer zou brengen. Dat betekende niet dat hij die vorming principieel verwierp: *Ordnungspolizei*, *Sicherheitspolizei* en *Wehrmacht* zouden stellig alle verzet kunnen breken; mocht dan nadien blijken dat de NSB niet bij machte was, het bestuursapparaat normaal te doen functioneren, dan zou, gelijk reeds vermeld, dat fiasco Seyss-Inquart niet eens onwelkom zijn.

Wil men het beleid van de *Reichskommissar* en zijn naaste medewerkers, zoals de *Generalkommissare* en Harster, begrijpen, dan dient men er van uit te gaan dat de Duitse eindoverwinning voor hen in '41 en '42 even vanzelf sprak als dat de aarde om de zon draait en dat noch het feit dat Hitler de Sowjet-Unie in '41 niet had kunnen bedwingen, noch de omstandigheid dat de Verenigde Staten aan de wereldoorlog waren gaan deelnemen, hun vertrouwen in die eindoverwinning wezenlijk aangetast hadden. Zij bleven er in elk geval van overtuigd dat de Duitsers in Europa een volstrekt onaanastbare positie opgebouwd hadden. Van de werkelijke krachtsverhoudingen der strijdende partijen wisten ook zij niets af. Daar kwam nog een factor bij: eind '41 was het aan Seyss-Inquart, de *Generalkommissare* en Harster niet alleen bekend dat in de concentratiekampen, met name in Mauthausen, vele honderden Nederlandse Joden om het leven gebracht waren, maar ook dat de gehele Joodse bevolkingsgroep welke deportatie uit Nederland naar Oost-Europa in de loop van '42 zou beginnen, daar geliquideerd zou worden. Mochten zij dat al als een heilzaam ingrijpen beschouwen, zij realiseerden zich dat dat ingrijpen zijn afsluiting vond in een massamoord waarvoor zij, zo Duitsland ooit de oorlog zou verliezen, persoonlijk ter verantwoording geroepen konden worden. Anders gezegd: in hun visie *kon* Duitsland niet

¹ In de eerste maanden van '42 ging bijna vier-vijfde van de Noorse onderwijzers en onderwijzeressen in staking toen van hen gevergd werd dat zij de jeugd in de geest van *Nasjonal Samling* zouden opvoeden, de bisschoppen van de Lutherse staatskerk die herhaaldelijk tegen het Duitse beleid geprotesteerd hadden, werden toen geschorst en hun voornaamste woordvoerder, bisschop Berggrav van Oslo, werd ontslagen; de kerk verbrak daarop de banden met de staat. Intussen mocht Quisling zich van 1 februari '42 af 'minister-president' noemen, de werkelijke macht bleef bij Terboven berusten. Noorwegens lange kust had al die tijd een veel regelmatigere en snellere contact met de regering te Londen mogelijk gemaakt dan van Nederland uit het geval was en in al deze ontwikkelingen had koning Haakons kabinet via de radio enkele malen effectief kunnen ingrijpen. Het gevolg was dat Terboven in september '41 de inlevering van alle radiotoestellen gelastte.